

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ

ERKEN MODERN ÇAĞ

Techizat, Savaş Yöntemleri, Taktikler

1500 - 1763

CİLT II

CHRISTER JØRGENSEN-MICHAEL DROEGYIC-BOB RICE-FREDERICK SCHNEID-CHRIS SCOTT

**DÜNYA SAVAŞ TARİHİ: ERKEN MODERN ÇAĞ
1500-1763**

Teçhizat-Savaş Yöntemleri-Taktikler

ÖZGÜN ADI

Fighting Techniques of the Early Modern World

AD 1500- AD 1763

Equipment, Combat Skills and Tactics

TİMAŞ YAYINLARI | 2510

Görsel Tarih Dizisi | 3

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Emine Erođlu

PROJE EDİTÖRÜ

Adem Koçal

KAPAK TASARIMI

Ravza Kızıltuğ

1. BASKI

Mart 2011, İstanbul

ISBN

978-605-114-437-5

TİMAŞ YAYINLARI

Cağalođlu, Alemdar Mahallesi,

Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul

Telefon: (0212) 511 24 24 Faks: (0212) 512 40 00

P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

facebook.com/timasyayingrubu

twitter.com/timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT

Seçil Ofset

100. Yıl Matbaacılar

Sitesi 4. Cad. No: 77

Bağcılar / İSTANBUL

Tel: (0212) 629 06 15

YAYIN HAKLARI

© 2005, Amber Books, "Fighting Techniques of the Early Modern World" özgün adıyla Amber Books tarafından yayınlanan bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Timaş Yayınları'na aittir. Hiçbir şekilde yazılar ve görseller kopya edilemez, taktit edilemez, çoğaltılmaz, yayınlanamaz.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM	
Piyadenin Rolü	7
2. BÖLÜM	
Süvari Muharebesi	67
3. BÖLÜM	
Emir ve Komuta	131
4. BÖLÜM	
Kuşatma Teknikleri	171
5. BÖLÜM	
Deniz Savaşları	211
ÇEVİRMENDEN NOTLAR	252
SEÇME BİBLİYOGRAFYA	254

1. BÖLÜM

PIYADENİN ROLÜ

Ortaçağ'ın büyük bölümünde atlı askerler, sahra ordularının en önemli askerî unsuru oldular. Bununla birlikte 15. yüzyılın ortasında Avrupa harbiyesinde yaşanan değişimler, büyük daimî orduların kurulmasına önyak oldu. Bu düzenli ordular, her geçen gün, daha fazla talimli ve iyi teçhizatlı piyade askerine ihtiyaç duyuyordu.

Piyade, önümüzdeki üç asır boyunca, bir kez daha, savaş meydanlarının efendisi olacaktı. Son derece önemli iki etken, yaya askerlerinin muharebe sahnesinde öne çıkmasına katkıda bulundu. Bunlardan ilki ve belki de en önemlisi, erken modern dönemde serpilmiş idarî yapıların, devlete daha fazla sayıda asker celbetme ve büyük miktarda piyadeyle dolu düzenli kuvvetler besleme imkânı tanınmasıydı. Başlangıçta devletler, yeni tesis ettikleri piyade bölüklerini askerî mültezimler ve paralı askerlerle doldurma yoluna gitmişlerdi; ama gelişen idarî ve malî teşkilat, bir süre sonra, bu askerlerin tepelerinde dalgalanan sancaklarıyla beraber çok daha

AVUSTURYA ORDUSUNUN HEZİMETE uğraması üzerine Büyük Friedrich, soluğu canını kurtarabileceği Leuthen köyünde aldı. Friedrich'i takip eden askerlerden bazıları, bu esnada, ileride "Leuthen ilahisi" ismiyle şöhret bulan "Şimdi Tanrı'ya şükretme zamanı" şeklinde bir ilahi tutturdular. Bu ilahi, fazla zaman geçmeden, Prusya ordusunun orada bulunan bütünü neferleri tarafından hep beraber söylenecekti.

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ: ERKEN MODERN ÇAĞ

uzun süreler için el altında bulundurulabilmesini sağladı. Neticede bu durum, askerî birliklerde aidiyet duygusu, birliktelik bilinci ve disiplin gibi öğelerin kök salması için uygun zemini yarattı.

İkincisi, Antik devirlerden gelen kadim bir silah olan mızrak ile yeni yeni ortaya çıkmakta olan barut teknolojisine dayanan elde taşınır ateşli silahların –bu unsura “*shot*” ismi veriliyordu– birlikte kullanılmasını esas alan yeni bir muharebe sisteminin vücut bulmasıydı. Elde kullanılan piyade silahlarının, bilhassa mızrakların, disiplinli ücretli piyade veya erken modern devletlerin daimî birlikleri arasında hızla yayılması, en ağır cinsten zırhlı atlıların bile belli bir mesafede durdurulabilmesini mümkün kıldı. Ateşli silahların etkin menzili ve durdurucu gücü, disiplinli piyade kuvvetlerini, savaş sahnelerinin beli bükülmesi zor oyuncularına çevirdi.

“Mücadele başladığında İsviçreliler, mızraklarıyla düşmanın üzerine öylesine şiddetle atıldılar ki, kısa sürede düşman saflarını yarıdılar; ne var ki, yuvarlak kalkanlarının koruması altındaki İspanyollar, göz açıp kapayıncaya dek ellerinde kılıçlarla çıkageldiler ve adeta kudurmuş bir şekilde İsviçrelileri kılıçtan geçirip kesin bir zafer kazandılar.”

MACHIAVELLI,

BARLETTA'DAN BAHSEDERKEN.

İsviçreliler, *Landsknechtler*¹ ve *Terciolar*²

Mızrak ve ateşli silahlarla donanmış piyade bölükleri, 15. yüzyılın başındaki Valois-Habsburg savaşlarında, daha önce emsali görülmemiş derecede önemli roller üstlendiler. Bahsi geçen dönemde, hem mızrak veya başka türden sıırıklı silahlar kullanan sıkışık nizamda piyadeler, hem de ateşli silah taşıyan askerler mevcuttu ve bunlardan çoğunlukla topluca “mızrak ve nişancı”³ şeklinde bahsedilmekteydi. Ne var ki, bu iki cins muharibin, birbirlerinden bağımsız gelişim çizgilerine sahip olduklarını ve hayli farklı geleneklerden geldiklerini akılda tutmak gerekir. Ne de olsa, “mızrak ve nişancı” taktikleri, neredeyse iki asra yayılan soluksuz bir deneme ve adaptasyon sürecinin mahsulüydü.

13. ve 14. yüzyıllarda, bilhassa Alçak Ülkeler’in⁴ kentli milisleri arasından mızraklı asker toplandığı olmuştur; fakat bu tür birliklere esas model teşkil edenler, 1500’lerden itibaren Fransız ordularının

ayrılmaz birer parçası haline gelen ücretli İsviçre bölükleri oldu. Burgonyalıları, 1476’da Grandson ve Morat’da ve bir sene sonra Nancy’de üç kez ağır yenilgiye uğratan İsviçreliler, 15. yüzyılda tartışmasız bir itibar kazanmışlardı. Bu zaferlerin hepsi, teber kullanan askerlerce takviye edilen İsviçre piyade kollarının, başlıca silahları olan mızrağı vahşi bir saldırganlıkla kullanmaları sonucu kazanılmıştı. İsviçre piyade mızrağı, boyu altı metreye kadar ulaşabilen uzun bir silahtı. Buna karşın iki metrelik bir sapı olan teberin bir yüzünde balta ve uç kısmında bir mızrak başı bulunurken, diğer yüzde çengelli bir keski veya çivi yer alıyordu. Piyade mızrağı oldukça uzundu; kimi zaman yalnızca 15 cm arayla dizilen sıkışık nizamdaki piyadeler o denli derin saflar oluşturabilmekteydiler ki, en ön safta bekleyen asker, ileri doğru çıkan en az dört veya beş mızrak kafası tarafından perdelenmiş oluyordu.

Müdafaa tertibi alan mızraklı piyadeler, özellikle süvari açısından başa bela bir engeldi. Öte taraftan teber, ağırlığı ve erişebileceği mesafe bakımından piyadeler, hatta zırhlı süvariler karşısında can yakıcı bir silahtı. Bununla birlikte teberlerin etkili surette kullanılabilmesi için genişçe bir alana ihtiyaç vardı ve bu silahların sıkışık saflar için pek uygun oldukları söylenemezdi. 1450’li yıllara gelinceye değin, İsviçrelilerin temel silahı teber olmuştu; ne var ki, bundan yaklaşık yirmi yıl kadar önce bir miktar Milan ağır süvarisi karşısında aldıkları ağır yenilgi, İsviçrelileri mızraklı piyadenin vazgeçilmezliğine ikna etti. Teberciler, gene de, bölük sancaklarını korumak amacıyla ve mızraklı bölüklerin refakatinde destek müfrezeleri olarak kullanılmaya devam edildiler. Askerlerin çoğu, göğüs zırhı ve miğfer takıyorlardı; ama hiçbir zırh parçası taşımayanlar da vardı. Ön saftakiler daha ağır zırhlar kullanıyorlardı; bunların pazı ve ön kolu kaplayan zırhları olduğu gibi, *tasset*

(uyluğun ön tarafını koruyan zırh) kuşandıklarına da sıkça rastlanırdı.

Bununla beraber İsviçrelilerin başarısı, tek başına silahlara veya askerî formasyonlarına bağlanamaz. İçtimâî yapıları, İsviçrelilerin savaş meydanlarındaki etkinliğini önemli ölçüde artırıyordu. Ne de olsa, piyade mızrağı, pek öyle göz kamaştırıcı şahsî melekeler gerektirmeyen, kullanımı nispeten kolay bir silahtı ve bu silahın, sırf kendinde bulundurduğu hususiyetler sayesinde, mızraklarla donanmış bir bölüğü harp meydanında zafere taşıması söz konusu değildi. Bilakis fark yaratan esas etken, mızraklı bölüklerdeki dayanışma ruhuydu ve İsviçre'de hâkim toplumsal örüntü, askerî birliklerin iç birlikteliğini pekiştirmeyi kolaylaştırıyordu.

İsviçre mızraklıları, *Haufen* adı verilen yaklaşık iki yüzer adamdan müteşekkil bölüklere ayrılmıştı. *Haufem* oluşturan neferler, belli bir bölge sınırları içinde kalan kent merkezleri ve bu kentlerin yakın çevresinde yaşayan çiftçiler arasından toplanıyordu. Bölüğün başına, kent meclisi tarafından tayin edilen bir *Hauptmann* veya kaptan geçiyor; bölük içindeki diğer komuta kademeleri, bizzat bölük

neferlerinin seçtiği kişilerce dolduruluyordu. Bu haliyle *Haufen*, içinden çıktığı cemiyete ve dolayısıyla cemiyetin bir parçası olduğu kantona sıkı bağlarla bağlı, sağlam dokulu bir birimdi. Bu durum İsviçre piyadesini, birçok halde son ferdine kadar mücadeleyi bırakmayan ve aynı topraklardan geldiği yoldaşları adına akıl almaz fedakârlıklar sergileyen inatçı bir kitleye çevirmişti.

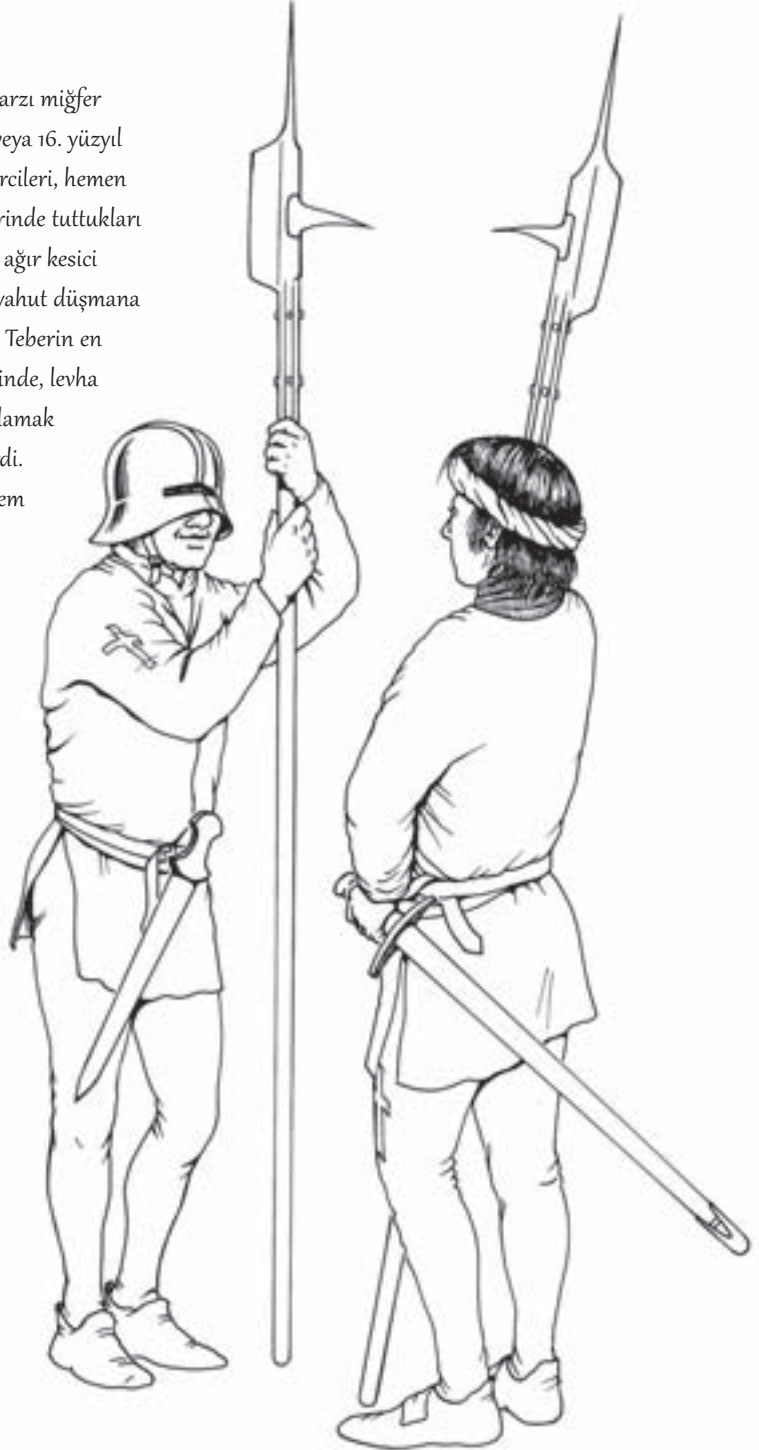
Dahası, *Haufem* savaş meydanında her halükarda tek parça tutma gayreti, İsviçrelilerin düşmanlarına karşı takındığı hunharca tutumu daha da gaddarlaştırmış olabilir; çünkü aksi takdirde, hayatları bağışlanan esirlerin başında beklemeleri için bölüğün bazı savaşçılarını yoldaşlarından ayırmak gerekecekti. İsviçre bölüklerindeki cemiyet havası, askerlerin talimine de olumlu yansımıştı; çünkü bu şekilde, bazı erkekleri genç yaşlardan itibaren eğitebilmek

16. VE 17. YÜZYILLARA AİT bir dizi sırtık piyade silahtı. Soldan sağa doğru üç çeşit piyade mızrağı, teber, çengelli balta (billhook), mızraklı balta (glaive) ve savaş çekici. Piyade mızrakları başta olmak üzere silahların sırtık kısımlarına çakılan uzunca demir parçalar, düşmanın silahın başını söküp koparmasını güçleştiriyordu.

İsviçre Tebercisi

Sol taraftaki askerin başındaki sallet tarzı miğfer bir kenara bırakılırsa, 15. yüzyıl sonu veya 16. yüzyıl başlarından gelen bu tipik İsviçre tebercileri, hemen hiçbir zırh parçası taşımıyorlardı. Ellerinde tuttukları basit teberler, satıra benzeyen uzun ve ağır kesici yüzleriyle düşman zırhını delebilir ve yahut düşmana ait sırtlıklı bir silahın sapını yarabilirdi. Teberin en tepesinde bulunan sivri uç, yeri geldiğinde, levha bir zırhı bile delebilir ve düşmana saplamak için mızrak başı niyetine kullanılabilirdi. Boyları, bu silahları, hem piyadelere hem süvarilere karşı etkili kılıştı. Teberli askerler, bunun yanı sıra birer kılıçla donanmışlardı. Soldaki asker, Katzbalger, yani kedi deşici adıyla bilinen kısa bir kılıç taşırken, sağdaki askerin belinde daha uzun bir savaş kılıcı bulunuyor.

mümkündü. Nitekim 15. yüzyıl sonlarında, Bern'de mızrak taliminin öğretildiği bir askerî okul açıldı.

Haufenlar, savaş meydanlarında geleneksel tarzda üç derin kola bölünüyorlardı. Bu formasyonlar, Ortaçağ ordu tertibine özgü üç “tabur” esas alınarak kurulmuştu: öncüler, ana kuvvetler ve artçılar. İsviçreliler, çoğunlukla bu üç askerî kolu, kademe nizamıyla hareket ettirirlerdi. Dahası, İsviçre taktiklerinin ayırt edici özelliği, savaş meydanını bir çırpıda kateden çabuk ve gözü pek hücumlarla düşmanı göğüs göğüse çarpışmaya mecbur bırakmasıydı. Bunların çevikliğine hayran olanların söylediklerine kulak kabartılırsa, İsviçreliler, toplar daha ikinci atışını yapamadan düşman topçusunun üzerine çullanabilirlerdi.

Landsknechtler

İsviçre piyadesinin 15. yüzyılın sonunda sergilediği büyük başarı, İsviçre ücretli birliklerine yönelik talebi muazzam seviyelere yükseltti. Ne yazık ki, İsviçre *Haufen*ına savaş meydanında o akıl almaz iç bütünlüğü bahşeden kapalı toplumsal yapı, öte taraftan da piyasada istihdam edilmeye hazır İsviçre bölüğünün bol miktarda olmasını engellemişti. Üstelik mesele belli başlı işverenler olduğunda, İsviçre paralı askerlerinin büyük çoğunluğunu istihdam edenler Habsburglardan ziyade Fransızlardı. Hiç şüphe yok ki, başlangıçta bunun sebebi, Habsburg hâkimiyetinden kurtulmak için verdikleri bağımsızlık mücadelesiydi. İsviçre askerleri üzerindeki Fransız tekeli, deyim yerindeyse, Fransa ve İsviçre Konfederasyonu arasında 1516'da imzalanan “Ebedî Barış”la kâğıda döküldü. Bundan sonra Habsburglar ve diğer devletlerin çoğu, piyade kuvvetleri için farklı kaynaklar aramak zorunda kaldılar. Bu da yetmezmiş gibi, İsviçre birliklerinin, anavatanlarının tehdit altında olduğunu hissettikleri anda çekip gitme gibi kötü bir huyları vardı ve bu durum, İsviçreli paralı asker kıtlığını iyice şiddetlendiriyordu.

Sonuç itibarıyla askerî rekabetin içinde kalmak isteyen devletler, başka çözüm yolları akıl etmek zorundaydılar. Habsburg imparatoru, Kutsal Roma arazisinden topladığı ve mızrak kullanma eğitimin-den geçirdiği insanlardan, kendine bağlı disiplinli bir piyade kuvveti teşkil etmeyi denedi. I. Maximilian, bu maksatla, 1486'da ilk *Landsknecht* birliklerini toplamaya başladı. Bu terim, “ülkenin hizmetkârları” anlamına geliyordu. Ülkenin hizmetkârları, imparatorlukta düzenli ve disiplinli bir piyade kuvveti olarak hizmet edecekti. Maximilian, İsviçrelilerle baş edebilmenin yegâne yolunun, İsviçre sistemini mümkün olduğunca taklit etmekten geçtiğini anladı. Teşkilat, teçhizat ve talim açısından büyük zorluk yoktu. Gelgelelim, İsviçre bölüklerinin iç birlik-teliğinden doğan çelik iradeyi baştan yarata-bilmek meseleydi.

“Bu yüzden iyi bir piyadenin,
yalnızca süvarilere mukavemet etmekle
yetinmeyip hangi cins olursa olsun,
düşman piyadesinin de karşısında
durabilmesi gerektiği kanaatindeyim
ki, bu durum, daha önceden defalarca
belirttiğim gibi, doğrudan doğruya
piyadenin disiplini ve silahları sayesinde
gerçekleşecektir.”

MACHIAVELLI, SAVAŞ SANATI

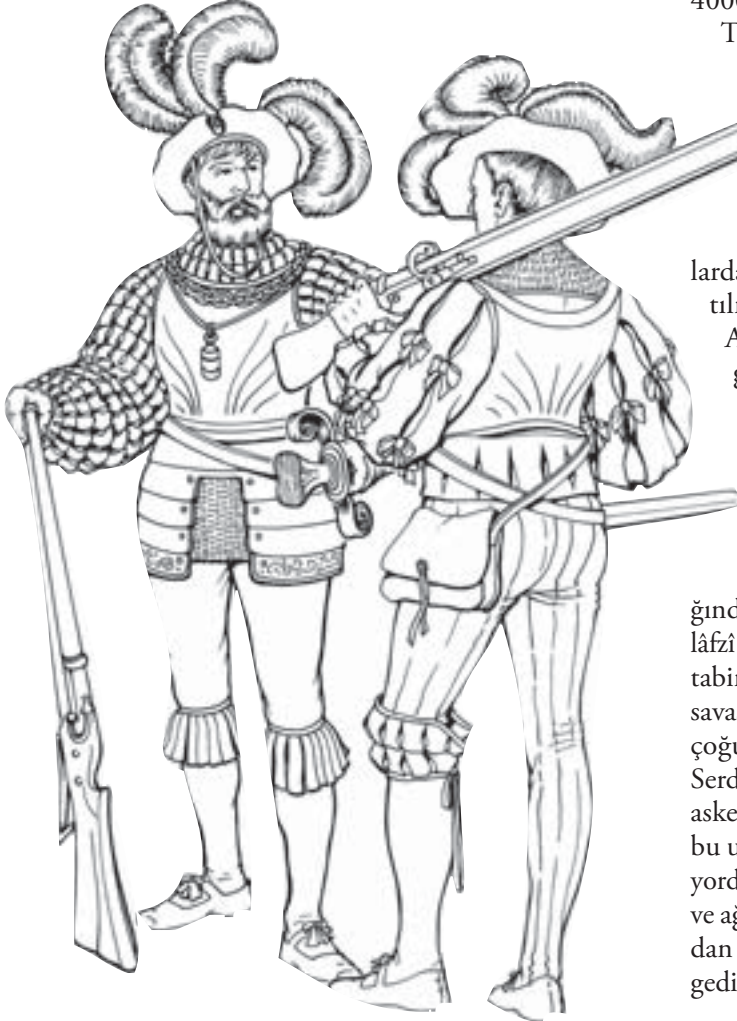
İsviçre *Haufen*ını vücuda getiren toplumsal bağları temelden inşa etmek isteyen Maximilian, *Fähnlein* (küçük sancak) adı verilen *Landsknecht* bölüklerinin İsviçre sistemine göre toplanmasını emretti. Buna göre *Kriegsherrler* (savaş beyzadesi), bir *Landsknecht* bölüğü veya kıtası oluşturmak için asker celbetme izni alırlardı. Subaylar seçildikten ve asker toplayıcılar etrafa yollandıktan sonra, muhtemel neferler önceden kararlaştırılan bir mevkiye bir araya getirilirlerdi. İmparatorluk taraftarı Georg von Frundsberg gibi nam salmış veya muktedir komutanlar, birkaç hafta gibi kısa sürelerde bile binlerce gönüllüyü bir araya toplama becerisi gösterebiliyorlardı. Toplanan askerler, hizaya sokulup iki teberin üstüne yatırılmış bir mızraktan oluşan bir kemerin altından sırayla yürütülürdü. Kemerin altına ulaşan adamlar, burada bulunan bir subay tarafından muayeneden geçirilir ve onların silâhına alınmaya uygun olup olmadıklarına karar verilir. Bu tetkik sürecinden başarıyla çıkan acemi erlere ilk aylıkları peşin ödenir; bir çember oluşturmaları söylenen taze askerlere, uymaları icap

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ: ERKEN MODERN ÇAĞ

eden nizamname yüksek sesle okunurdu. Burada dile getirilen kural ve talimatlar, askerlerin hizmet ve davranış esaslarını belirliyordu. En nihayetinde, toplu halde bulunan *Landsknecht*ler, subaylarına itaat edeceklerine ve nizamnamede geçen maddelere harfiyen uyacaklarına dair yemin ederlerdi.

1490'dan itibaren *Landsknecht*ler, imparatora yönelik sadakat bağlarını pekiştirmek amacıyla, "*Landsknecht*lerin babası" kabul edilen Maximilian'a şahsen tabiiyet yeminleri etmeye başladılar. Kâğıt üzerinde *Landsknecht*lerin imparatora karşı silah çekmesi düşünülemezdi; fakat *Kriegsherr*lere,

16. YÜZYIL LANDSKNECHT ARKEBÜZCÜLERİ, alaca renkli yurtmaçlı ceketleri ve rengarenk içliklerin üstüne geçirdikleri çoraplarıyla dönemin paralı askerleriyle aynı kıyafeti giiyorlardı. Bu adamlar, ateşli silahlara ilaveten, yanlarında birer göğüs zirhi ve kısa "kedi deşici"ler bulundurlardı.

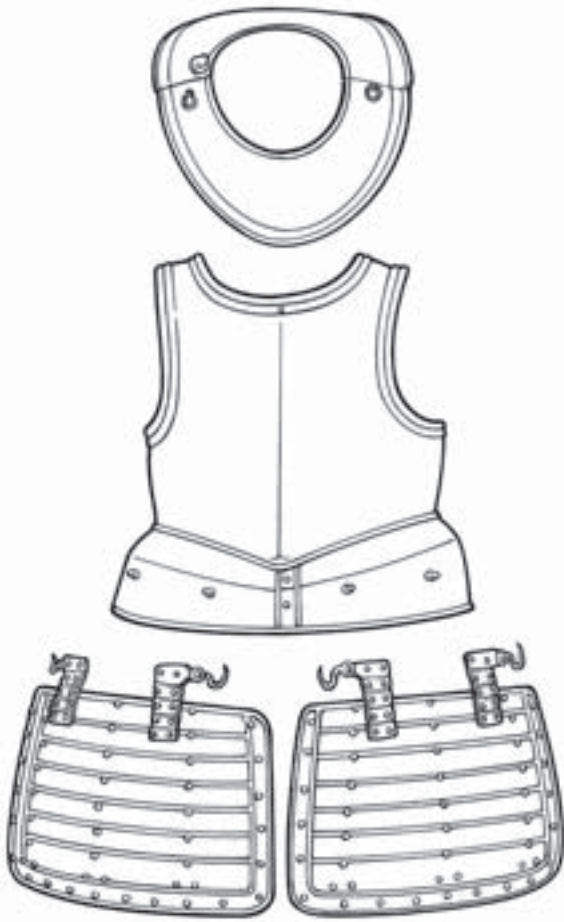

paraları diğer devletlerce ödenmek üzere askerî birlikler toplama hakkı tanınmış olduğundan fiiliyatta durum hiç de böyle değildi.

Hizmete alınan askerler, teorik olarak 400 neferden oluşması gereken *Fähnlein*lara dağıtılırlardı. Bu adamların en azından çeyreği, harp meydanlarının tozunu yutmuş tecrübeli savaşçılar olmalı ve çarpışmalar esnasında en tehlikeli mevkiilerde boy göstermeliydiler. Bunlara verilen isim *Doppelsöldner*den (çifte asker) de anlaşılabilir gibi, bu gibi askerler çifte maaş alıyorlardı. *Doppelsöldner*in çoğu, teber veya iki elle kavranan ağır kılıçlar taşıyorlardı; ama yine de, bir bölükte hizmet veren *Doppelsöldner*lerden yirmi beş elli kadarı, ateşli silahlarla, başlangıç itibarıyla arkebüzlerle⁵ teçhiz edilmişlerdi. Bir miktar bölüğün, genellikle on tanesinin bir çatı altında birleştirilmesiyle, kabaca 4000 kişiye tekabül eden alaylar terkip ediliyordu.

Tipik *Landsknecht* formasyonu, *gevierte Ordnung* (dörtlü düzen), yani mızraklı kütlesiydi. İsviçrelilerin üç kademeli askerî kollarına kıyasla, bu formasyon daha savunmacı bir doğaya sahipti. Ortada bulunan büyük mızraklı asker kütlesi, en ön ve en geri safalarda, teber veya daha ziyade ağır kılıçlarla donatılmış *Doppelsöldner* askerlerince çevrelenmişti. Arkebüz taşıyan *Doppelsöldner*ler, avcı vazifesi görmek üzere, mızraklı kütlesinin her iki yanında veya daha sıklıkla formasyonun köşelerine yakın mahallerde dört ufak müfreze şeklinde konuşlandırılıyordu. Bu arkebüzçüler, düşman hücumuna uğradıkları takdirde, derhal mızraklı sıraların arasına sığınırldı.

Mızraklı kütlesi düşmana doğru hamle yaptığında, yürüyüş kolunun başını *verlorne Haufe*, yani lâfzî manasıyla "feda edilmiş guruh" çekerti. Gerçi bu tabir, burada bahsedilen insanların büyük kısmının savaşın sonunu göremeyeceği tahmin edildiğinden, çoğu vakit "serdengeçti" şeklinde tercüme edilir. Serdengeçtiler; gönüllüler, kura yoluyla belirlenen askerler ya da özgürlüğüne kavuşmak isteyen (veya bu uğurda ölmeyi göze alan) mahkûmlardan oluşuyordu. İnce bir çizgiye yayılan serdengeçtiler, teberler ve ağır kılıçlarla, düşman formasyonunda, arkalarından takip eden mızraklı askerlerin faydalanabileceği gedikler açmaya çalışırldı.

*Landsknecht*lerin çoğu, taklit etmeye çabaladıkları İsviçre piyadesi tarzında silahlar ve zırhlar kullanıyorlardı. Mızraklı askerler, kendilerini korumak için genellikle göğüs zırhı ve miğfere başvururken, saldırı amaçlı olarak ise mızrak ve kısa bir kılıç olan *Katzbalger* (kedi deşici) taşıyorlardı. *Landsknecht*lerce tercih edilen piyade mızrağı, kimi zaman sadece 4.2 metrelik boyuyla, ekseriyetle İsviçre modelinden daha kısaydı. Buna mukabil *Doppelsöldner* ve ön saflarda yer alan mızraklılar, teçhizatları arasına kattıkları *tasset* ve kol zırhları sayesinde çoğu vakit daha ağır zırhlı oluyorlardı.

İspanyol *Terciolari*

İspanyollar, Valois-Habsburg mücadelesinde savaşan imparatorluk ordularının aslî unsurlarından biriydi. Bununla birlikte dönemin İspanyol orduları, doğrudan İsviçre örneğini taklit eden *Landsknecht*lerden farklı olarak İberya Yarımadası'nı yeniden Hıristiyanlara

AĞIR TEÇHİZATLI BİR 17. YÜZYIL PİYADESİNİN kuşandığı zırh takımı arasında, boğazı koruyan bir gorget (sol üst), göğüs zırhı ve uylukların üst kısmını örten bir çift tasset olması muhtemeldi. Sağ taraftaki resimde, askerin sırt zırhı ve miğferi görülmektedir. Bu tarz bir zırh, 17. yüzyıl piyadesi, bilhassa ön saflarda çarpışan savaşçılar için tipik bir örnek kabul edilebilir.

kazandıran kahraman *reconquista*⁶ askerlerinin ardıllarından mürekkepti. Bu devrin İspanyol ordularının temelleri, *reconquista* mücadelesinin nihaî safhalarında, daha kesin ifadesiyle, 15. yüzyılın son yirmi yılı içinde şekillenmişti. Bu mücadelenin doğası ve ne denli uzun sürdüğü düşünülürse, İspanyolların Mağribilerle yaşadığı, en âlâsından bir sınır savaşıydı ve İspanyol orduları, bunun sonucunda, büyük oranda sınır çatışmalarına uygun hafif silahlı birliklere dönüşmüştü.

15. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, *reconquista* hareketi, İspanya'da daimî bir ordunun kurulmasına yol açmıştı. Tıpkı Fransızlar (ve Fransız hizmetindeki İsviçreli paralı askerler) ve Orta Avrupa'nın imparatorluk taraftarları gibi, İspanyollar da, ağır zırhlı süvari ve mızraklı piyade kuvvetlerine sahipti.

Gerçi İspanyol kentlerinden toplanan hafif mızraklı milis kuvvetlerinin halefleri olan bu sonuncu grup azınlıktaydı. Gerçekten de İspanyol piyadesinin yalnızca üçte biri mızraklı piyadeydi; geri kalanlar, kabaca, kılıç ve yuvarlak kalkanlarla donanmış hafif piyadeler ve arbalet⁷ veya giderek artan miktarda arkebüzle teçhiz edilmiş, menzilli silahlar kullanan avcı birlikleri arasında bölünmüştü. Machiavelli, 1502 Barletta'da, İspanyolların bu hafif avcı birliklerini ne denli ustaca kullandıklarını kaydeder:

“Mücadele başladığında İsviçreli, mızraklarıyla düşmanlarının üzerine öyle şiddetli atıldılar ki, kısa sürede düşman saflarını yardılar; ne var ki, yuvarlak kalkanlarının koruması altındaki İspanyollar, göz açıp kapayıncaya dek ellerinde kılıçlarla çıkageldiler ve adeta kudurmuş şekilde İsviçreli kılıçtan geçirip kesin bir zafer kazandılar.”

Reconquista savaşlarının vur-kaç taktiklerine alışkın hafif donanımlı kılıçlı savaşçılar ve avcılar, İspanyol birliklerinin İtalya macerasında da pek faydalı olduklarını kanıtladılar. Lombardiya düzlükleri, sayısız noktada akarsular ve kanallarla kesiliyordu ve daha fenası, İtalyanlar, inşa ettikleri sahra istihkâmlarıyla arazi şartlarını iyice ağırlaştırmışlardı. Böylesi çetrefil bir mıntıkada, hafif teçhizatlı İspanyol birliklerinin ne derece kıymetli olabilecekleri görülecekti.

İspanyol mızraklıları, kendi emsalleriyle benzer teçhizatlar kuşanıyor ve çoğunlukla miğfer ve göğüs zırhları takıyorlardı. Ön saflardaki askerler, genellikle kol ve uylukları için ilave korumalar giiyorlardı. Kılıç ve yuvarlak kalkanlarıyla daha hafif silahlı olan askerler, arbaletçiler ve arkebüzçüler, deri yelek, kabaralı *brigandine*⁸ veya levha göğüslükler gibi muhtelif zırhlara sahiptiler.

İtalyan savaşları başladığında, İspanyol piyadesi *colunela* denilen kollara bölündü. Başlangıçta bu askerî birimler 600 kişiden oluşuyordu; fakat 1505'e gelindiğinde bu sayı 1000'e kadar fırlamıştı. Keza 1505'te İtalya'da görev yapan yirmi *colunela*, *bandera* adı verilen dört veya beş daha büyük birim altında birleştirildi. *Colunelalar*, çoğunluğu itibarıyla, kılıç ve kalkanlarla donanmış az sayıdaki muharip tarafından desteklenen, mızraklı piyade ve arkebüzçülerden teşekkül ediyordu.

İspanyollar, 1534'te, piyade kuvvetlerinin teşkilatlanma biçimini tepeden turnağa değiştirerek *tercio* formasyonuna geçtiler. *Tercio*lar, kâğıt üzerinde neredeyse 3000'i bulan sayılarıyla hayli kalabalık formasyonlardı ve üç *colunela*nın bir araya getirilmesiyle oluşturulmuşlardı (*tercio* tabirinin içinde gizli üç anlamı, büyük ihtimalle, üç *colunela*nın birleşmesinden ziyade, geleneksel muharebe tertibatındaki üç “tabur”dan birine olan benzerliğe atıfta bulunur). *Tercio*, çoğunlukla ikisi arkebüzçü, on tanesi mızraklı piyade olan on iki bölükten mürekkepti. Bir mızraklı piyade bölüğünün 219 neferine karşılık, arkebüzçü bölükleri 224 adamdan oluşuyordu. Bununla beraber arkebüzçü bölükleri 15, mızraklı piyade bölükleri ise 20 misket tüfekli⁹ ilave asker ihtiva ediyordu.

1521'de kullanıma sokulan misket tüfeği, daha ağır bir ateşli silahtı ve arkebüz mermisinden iki misli daha ağır taneler atabiliyordu (kabaca arkebüz için pound (yaklaşık 450 gr.) başına yirmi mermi düşerken, misket tüfeği için pound başına on mermi). Bu durum misket tüfeğine çok daha yüksek bir delme gücü bahşetmişti; ama silah o denli ağırdı ki –neredeyse 9 kg (20 pound)–, ateşleme esnasında

FİTİLLİ ARKEBÜZLERİN ilk örneklerinde, tutuşmuş vaziyette bekletilen fitil, tetiğin aşağı çekilmesiyle kara barut içeren falya tavasına değdi. İnfilak eden barut, namludaki bitişik bir delikten yolladığı kıvılcımlarla burada bulunan barutu ateşler ve mermi, bu sonuncu patlamayla namlunun ucundan fırlardı.

çatallı bir desteğe oturtulması şarttı. Bu sebeple *terciolar*, ateşli silah taşıyan her bir nefer için 3,25 oranında mızraklı piyadeden oluşmalıydı. Ne var ki, yoklama defterleri, *tercioların* daha ziyade 1500 kadar adamdan mürekkep olduğunu ve tüfekçi başına yaklaşık 2,25 mızraklı asker oranına sahip olduğunu gösterir. Elbette bu sayı ve oranlar, ilk bakışta tablo, teşkilat ve teçhizatın işaret ettiğinden daha küçük bir askerî birimle karşı karşıya olduğumuzu ve *tercioların* tahmin edilenden daha fazla ateş gücüne dayandığını ortaya koyar.

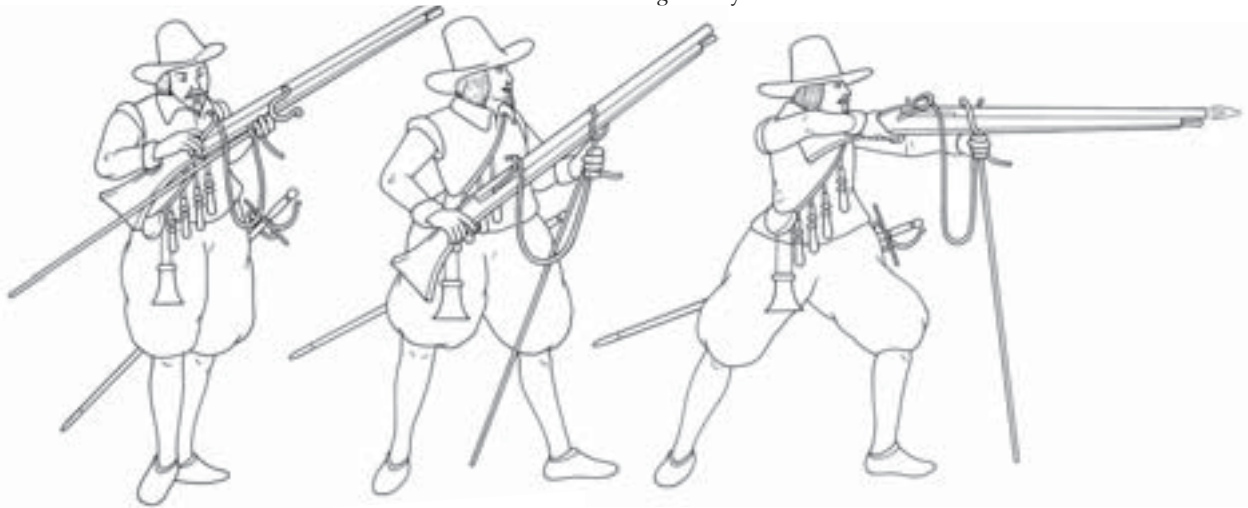
16. Yüzyıl: Deneysel Bir Çağ

“Mızrak ve nişancı” devrinin başlangıç safhalarında ortaya atılan taktikler, bu iki silahın aynı askerî tertibat içinde en etkili biçimde nasıl kullanılabileceğine dair kafa yoranların gayretlerini yansıtır. Buradaki temel mesele, bir yolunu bulup, savaş meydanının en savunmasız kitlesi olan arkebüzçüleri koruma

altına almaktı. Bu askerlerin muharebenin seyrine etki edebilmeleri için kalabalık kitleler halinde sevk edilmeleri şarttı. Gelgelelim, fitilli arkebüzün, ya da daha da beteri, bundan sonra gelen misket tüfeğinin doldurulması öyle uzun zaman alıyordu ki, bu adamlar, özellikle ağır süvari hücumları karşısında elleri kolları bağlı vaziyetteydiler. Neresinden bakılsa, tek elde ağır ağır yanan fitili tutarken, öbür taraftan ağır silahı, çatallı değneği ve ağzı açık bir mahfazada tutulan kara barutu idare etmeye çalışmak kolay bir iş değildi.

Başta İspanyollar olmak üzere imparatorluk taraftarlarının bu meseleye getirdiği çözüm, ateşli silahları açık arazide kurulan sahra tahkimatlarının ardından kullanılmaktaydı. Bu anlayış, ateşli silahlarla, kuşatma savaşlarındaki etkinlikleriyle dikkat çeken arbaletler arasında kurulan benzerlikten neşet etmiş olabilir: bu silahların her ikisi de, üstün delme güçlerine karşın yeniden kurulmaları vakit alan cihazlardı. Dahası, İtalya seferlerinde boy gösteren arkebüzçülerin çoğu, kentli milisler arasından çıkmıyordu ve sabit müdafaa mevzilerinin arkasından harp etmeyi alışkanlık haline getirmişlerdi. İspanyollar bu uğurda Fransız düşmanlarından da yardım aldılar; çünkü Fransız asilzadelerinden

FİTİLLİ MİSKET TÜFEĞİNİ ateşlemeye hazırlanan bir tüfekçi. Silahını dolduran tüfekçi, ağır ve hantal misket tüfeğini ateşleyebilmek adına bir dizi hareketi peşi sıra yerine getiriyordu. Asker saflarına yakın bir mesafede, bir taraftan yanar vaziyette bir fitille boğuşurken, öte taraftan ağır silahı çatallı bir değneğin üzerine yerleştirmek dikkat ve itina gerektiriyordu.

İMPARATORLUK LANDSKNECHTLERİ ve Fransız hizmetindeki İsviçreli, 1525 Pavia Savaşı'nda "mızrak kavgası"na girişmiş vaziyetteyken. Mızraklı piyadelere ana muharip kuvvetleri destekleyen teberci ve arkebüzçülere dikkat ediniz.

oluşan ağır süvari, *gendarmelar*¹⁰ ve saldırgan İsviçre piyadesi, bıkip usanmadan sahra tahkimatlarının üzerine taarruzlarda bulunuyorlardı. Bu beyhude hücumların ilk örneklerinden biri, 1503 Nisanı'nda Cerignola Savaşı'nda vuku buldu. Cerignola'da, İspanyol komutanı Gonzala Fernández de Córdoba, birliklerini ön kısmını siper yığınıyla takviye ettirdiği bir hendeğin gerisine konuşlandırdı. İspanyol muharebe hattının merkezi, mızraklı piyade ve topçu

desteğinde dört saf derinliğinde dizilen yaklaşık 2000 arkebüzçüden müteşekkildi. Nemours dükünün komutası altındaki Fransızlar, İspanyol hattına dimdik bir cephe hücumuna kalktılar. İspanyol topçusu, topçu bataryalarından birinde cephanenin infilak etmesi üzerine daha savaşın başında sessizliğe gömüldü. Bununla birlikte arkebüzçüler yerlerini kaybetmediler ve hendeğin önüne takılıp öbekteşen Fransız süvarisine yayılım üstüne yayılım açarak ortalığı kana buladılar. Fransız tarafının verdiği ağır kayıplar arasında Nemours dükü de vardı. Bundan sonra Fransız piyadesinin düzenlediği başka bir saldırı daha, arkebüzçülerin ateş gücü sayesinde geri püskürtüldü.

İspanyollar, dokuz yıl sonra Ravenna Savaşı'nda (Nisan 1512) aynı yöntemlerle zafere ulaşmayı denediler. Cerignola Savaşı'nda arkebüzçülerin başında bulunan Pedro Navarro, bu kez İspanyol ve papalık kuvvetlerinden oluşan ordunun tamamına hükmediyordu. Navarro, mızraklı ve arkebüzcü birliklerini, arabaların üzerine yüklenmiş el topları ve bazı başka ufak kalibreli parçalar ihtiva eden topçu bölüklerince takviye edilen bir hendeğin gerisine yaydı. Ne var ki, bu defa, Fransız *gendarmeları*nın komutanı Gaston de Foix, Cerignola Savaşı'nda yapmış oldukları gibi, hendek üzerine pervasızca bir saldırı tertip etmekten kaçındı. Aksine, Fransızlar savaşa, İspanyollar ve İtalyan müttefiklerinin misilleme

atışlarıyla karşılık bulan bir top ateşiyle başladılar. Bu karşılıklı atışma esnasında, Fransızlar sadece İspanyol topçusuna üstünlük kurmakla kalmadı; İspanyol ve İtalyan ağır süvarisini, başıbozuk bir hücumla kalkmaya mahkûm etti. Fransız *gendarmeları*, İspanyol ve İtalyan atlılarını bozguna uğrattı ve İspanyol muharebe hattında oluşan gediklerden geçerek kaçanları takip etti. Aynı vakitlerde, aralarında Fransa kralı namına çarpışan *Landsknecht*ler de bulunan Fransız piyadesi, hendeğin arkasındaki İspanyol piyadesinin üzerine çullandı. Fransız *gendarmeları*, tam da bu esnada müttefik süvarisini takipten vazgeçerek İspanyol piyadesine arkadan saldırdı. Bunun sonucunda birçok İspanyol hayatını kaybetmiş; yalnızca 3000 kadar piyade, düzenlerini muhafaza ederek geri çekilmeye muvaffak olmuştu.

Fransız, İsviçreli ve İspanyollar, gelecek on yıl boyunca, ordularını oluşturan değişik cinsten askerî birlikleri bir arada etkili şekilde kullanabilmenin yollarını arayıp durmuşlardı. İspanyollar, 1522 Nisanı'nda, Bicocca Savaşı'nda, bir kez daha kendilerini zafere taşıyacak bir çözüm ürettiler. İlave tahkimatlarla güçlendirdikleri, zemin seviyesinden daha alçakta, nispeten geniş bir yol boyunca yayıldılar. Fransızlar, yoğun bir topçu ateşiyle İspanyol mevzilerini zayıflatarak Ravenna'daki zaferi yeniden yaşama niyetinde olsalar da, Fransa hizmetindeki İsviçre piyadesi, ihtiyatta beklemeyi reddederek İspanyol hattına doğru hücumla kalkıştı. Gelgelelim, İspanyol topçusu tarafından fena halde yıpratılan İsviçreli, göçük yola vardıklarında, İspanyollarca burada yükseltelen tahkimatların ellerindeki mızrakların ulaşabileceği mesafeden çok daha yukarıda olduğunu fark ettiler. Bunlar, karşılarında dikilen siper yığıntılarının gölgesinde hücum düzeni almaya çabalarken, İspanyol arkebüzçüleri, ayaklarının altında toplaşan sıkışık nizamdaki rakiplerine kurşun yağdırdılar. Toprak setin tepesine tırmanmayı başaran birkaç İsviçreli, arkebüzçüler ve *Landsknecht* piyadeleri tarafından geri püskürtüldüler. En nihayetinde İsviçreliiler dağılınca, Fransızlara geri çekilmekten başka çare kalmadı.

İspanyollar, 1524 Fransız istilası döneminde, ateşli silahlarla donanmış piyadelerin kullanımında köklü bir değişikliğe gittiler. Nisan sonlarında, Fransız

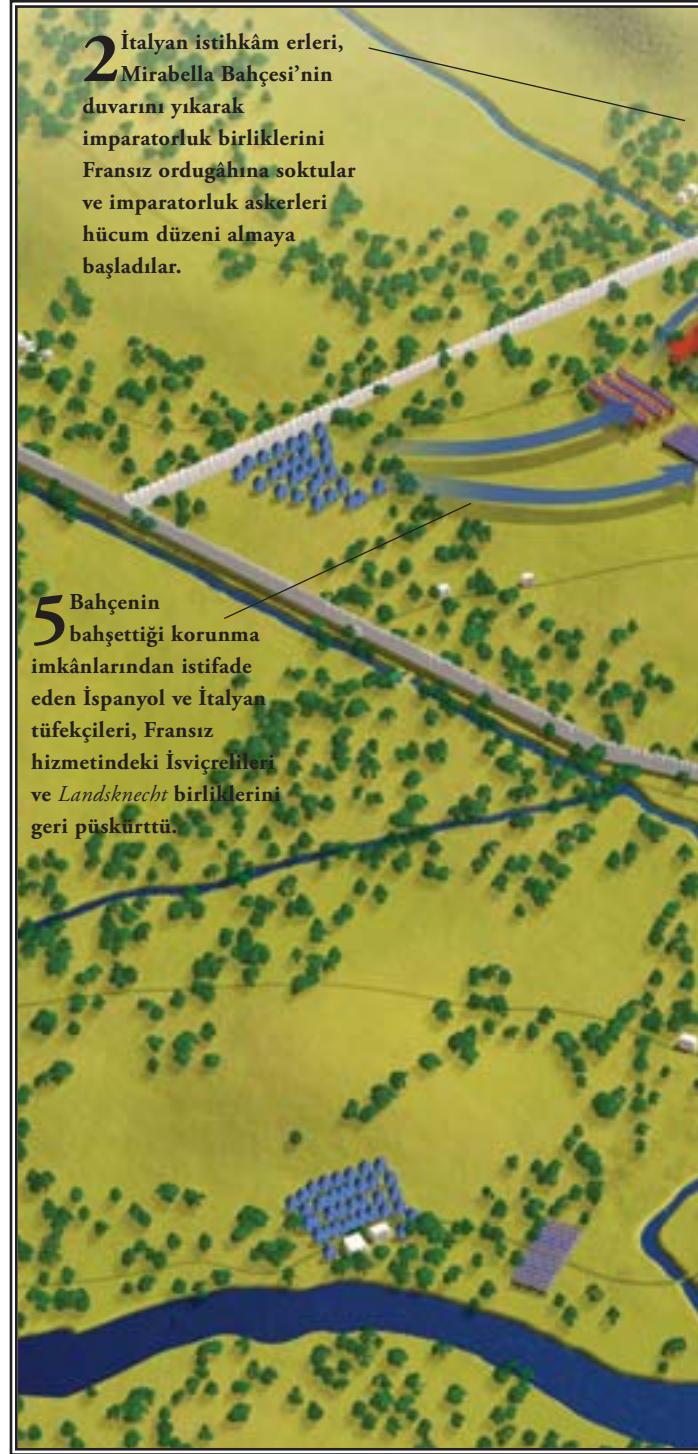
Pavia Savaşı

1525

İmparatorluk kuvvetleri, Fransız hizmetindeki İsviçre paralı askerlerinin orduyu terk etmelerini fırsat bilerek Pavia'yı kuşatma altında tutan I. François idaresindeki Fransız ordusuna saldırdılar. İmparatorluk yandaşları, gece karanlığında gerçekleştirdikleri karmaşık bir manevrayla, Fransız askerlerine ordugâh işlevi gören dukalığa ait av bahçesinin duvarını aştılar. İmparatorluk kuvvetlerinin bahçeye girerek savaş düzeni aldığı vakitlerde, Pavia garnizonuna tabi askerî birlikler bir huruç harekâtı tertipleyerek Fransızları köşeye sıkıştırdılar. Gafil avlanan François, emri altındaki birlikleri, eşgüdümünden yoksun halde, karşı taarruza geçmeleri için aynı anda birkaç cepheye birden yollamak mecburiyetinde kaldı. İmparatorluk kuvvetleri, ateşli silahlar taşıyan askerler başta olmak üzere, piyade birliklerini korumak için av bahçesinin arazi şartlarından en iyi şekilde istifade ettiler. Bu sayede tüfekçileri, fazlaca zayıt vermeden hücumla katmak mümkün oldu. Tüfekçilerin saldırı amaçlı istihdamı, Fransızları bozguna uğratmakta hayli faydalı olmuştu.

Fransız kralı I. François, 1524 Ekimi'nde, Kuzey İtalya'da stratejik öneme sahip Pavia kentini kuşattı. Kralın amacı, Napoli üzerine çıkacağı seferden önce ikmal yollarını güvence altına almaktı.

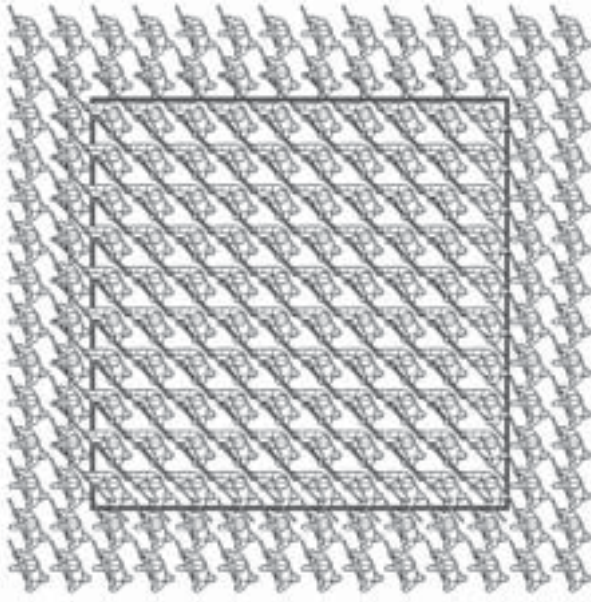

1 Düşmanın gözünü boyamak için geride bırakılan birkaç birlik ve topçular dışında, imparatorluk ordusunun büyük kısmı, gece karanlığında kuzeye doğru ilerleyerek Vernacula deresini aştı.

4 Kral François'un başında bulunduğu Fransız *gendarmeleri*, imparatorluk süvarisini yenilgiye uğratmalarına rağmen mızraklı piyadeyi aşmayı beceremediler.

3 Pavia'da bulunan imparatorluk garnizonundan çıkan askerlerin düzenlediği huruç harekâtı, Fransızları daha da güç duruma düşürdü.

amirali Guillaume de Bonnavet komutasındaki bir Fransız ordusu, geçen ay Milan yakınlarında uğradığı yenilginin ardından, sayıca kendinden üstün konumdaki bir imparatorluk ordusunun önünden geri çekilmekteydi. Fransızları takip eden imparatorluk kuvvetlerinin başında İtalyan *condottiero*¹¹ Giovanni de' Medici ve Pescara markizi vardı. İmparatorluk ordusu saflarında, at sırtında yolculuk etmelerine rağmen piyade olarak muharebe eden bir miktar arkebüzücü ve tüfekçi¹² vardı. İmparatorluk askerleri, kanatlardan açtıkları sonu gelmez taciz ateşi sayesinde, İsviçre mızraklıları ve *gendarmelardan* oluşan Fransız kuvvetlerine dünyayı dar ettiler. İsviçreli veya Fransız süvarileri hücum etmeye yeltendikleri her defasında, Pescara yönetimindeki arkebüzücüler, hiç düşünmeden atlarına binip Fransız yürüyüş hattının başka bir noktasında yeniden bir araya geliyorlardı. Fransızlar, aralarında komutanlarının da bulunduğu çok ağır zayıatlar verdiler. “Sesia Hezimet”i adıyla bilinen bu hadise, o zamana değin sabit mevzilerden savunma amaçlı kullanılan ateşli silahların saldırı gücünü gözler önüne sermiş oldu.

Ertesi sene, İtalya’da sürüp gitmekte olan Valois-Habsburg savaşları, taktiksel gelişmeler bakımından Pavia Savaşı’nda bir nevî olgunluk eşiğine dayandı. İspanyollar, bu muharebede, “mızrak ve nişancı” birliklerinin, önceden hazırlanmış tahkimatlar olmaksızın doğaçlama kabilinden

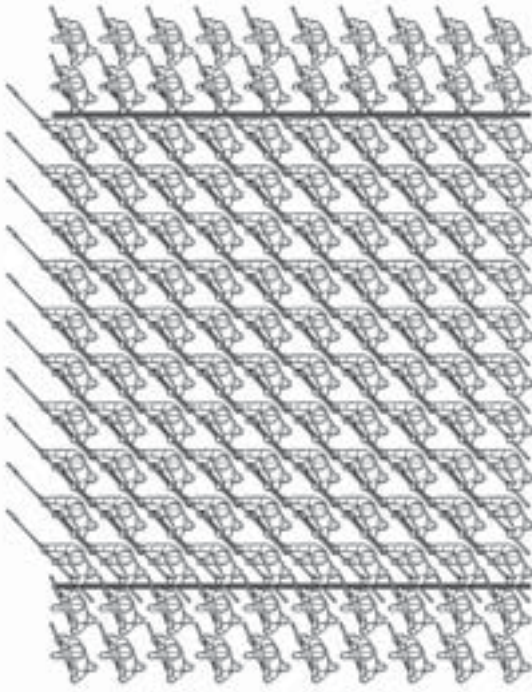
ARKEBÜZCÜLER, MIZRAKLI PİYADEDEN oluşan bir karenin etrafını sardıklarında, açık arazide, sabit istihkâmların güvencesi olmaksızın savaşmak durumunda kalsalar bile, kendilerini düşmandan, bilhassa süvari hücumlarından koruyabilme imkânına sahip oluyorlardı.

tedarik ettikleri engellerle bile, ne derece derli toplu kullanılabileceklerini ayan beyan göstermişlerdi.

Pavia (1525): Taktik Sürpriz

Fransız kralı I. François, 28 Ekim 1524’te, büyük bir orduyla Pavia kentini kuşatma altına aldı. Bu tarihte şehir, Don Antonio de Leyva yönetiminde, imparatorluğa tabi bir garnizon tarafından savunulmaktaydı. Fransız planı, Napoli’yi tekrar Fransız tahtına kazandırmak adına girişilecek bir seferden önce Pavia’yı almak üzerine inşa edilmişti. Fransız ordusu kentin etrafını çepeçevre kuşattı ve François, Napoli seferi hazırlıklarına başladı. Fransız kralı, bu gayeyle ordusunu Grisons’dan 6000 ve Valais’den 2000 İsviçreli askerle takviye etti. François, buna ilaveten, Giovanni de Medici ve Kara Çeteleri¹³ vasıtasıyla muhtemelen sayıları 200’i bulan bir kuvvet daha tedarik etti. Aralık ayında tezgâhladığı diplomatik bir dalavere sayesinde de papayla bir antlaşma imzaladı ve papayı, imparatora verdiği desteği çekmesi konusunda ikna etti. Fransız kralı, fazla geçmeden Floransa ve Venedik’in de yeni ittifaka katılmayı seçecekleri kanaatindeydi. Bu arada, François’yla yaşadığı bir anlaşmazlıktan sonra imparatorluk saflarına geçen Fransız saray nazırı Charles Bourbon’un Güney Fransa’yı hedef alan istila seferi başarısız olmuş ve istila ordusu, Alpler üzerinden büyük bedellere mal olan bir çekilme harekâtına mecbur kalmıştı. François, papayla ittifak antlaşmasını imzalar imzalamaz, 11.000 kişilik bir kuvveti, yani adamlarının üçte birini, Albany dükü John Stuart komutasında ileri yolladı.

Ne var ki, Pavia kuşatması, hiç de François’nın hayalini kurduğu gibi gelişmedi. Şehri almak için alelacele girişilen ilk topyekûn taarruz istenen sonucu vermeyince, Fransızlar işi çok daha ciddi tutup yavaş ama kararlı adımlarla topçu bataryalarını ilerletmeye başladılar. Fransız mühendisler, Kasım ayında inşa etmeye başladıkları bir set aracılığıyla Ticino nehrinin akışını değiştirmeyi denediler; böylece müdafaa istihkâmlarının olmadığı bir noktadan Pavia’ya

KUŞBAKIŞI İNCELENDİĞİNDE, bu formasyondaki mızraklılar “elbisenin” gövdesini oluştururken, tüfekçiler kollarını temsil ediyor gibidirler. Bu formasyon, bir taraftan mızraklı piyadenin ve tüfekçilerin muharebe gücünü tek noktada birleştirmeyi mümkün kılarken; öte taraftan, mızraklıların oranı tüfekçilere nazaran yüksek olduğu müddetçe, ateşli silahlar taşıyan askerlere iyi koruma sağlamaktaydı.

saldırmak mümkün olacaktı. Ne yazık ki, Aralık'ta bardaktan boşanırcasına yağmaya başlayan yağmur, deyim yerindeyse, akarsuyu bir çağlayana çevirerek seti önüne katıp sürükledi. Bu ana değin işin iyi gitmediğini görenler, François'ya, ordusunu kış karargâhlarına çekerek askerleri kötü hava şartlarından ve hastalıklardan korumasını teklif ediyorlardı. Hâlbuki François, hiç de böyle düşünmüyordu; kale içinde mahsur garnizonun, maaşların ödenmemesi ve kuşatma şartlarının ağırlaşması yüzünden hayli hoşnutsuz olduğunu öğrenmişti. Kuşatma, Şubat ayında da devam edecekti.

Bu arada imparatorluk yandaşları boş durmuyorlardı. Ocak'ta Almanya'ya dönen Charles Bourbon, burada, imparatorun aldığı izin ve maddî destekle yeni bir ordu toplamaya koyuldu. Bourbon, efsanevi Georg von Frundsberg komutası altında, 500 süvari ve 6000 *Landsknecht*ten oluşan bir kuvveti bir araya getirdi ve İtalya'daki imparatorluk ordusuna

katılmak üzere yola koyuldu. Napoli valisi Charles de Lannoy ve naibi Pescara yönetimindeki imparatorluk ordusu, Bourbon birliklerinin iltihakıyla 1000 atlı ve 17.000 piyadelik bir kuvvete ulaştı. Pavia üzerine yürüyüp kuşatmayı kaldırma vakti gelmişti.

İmparatorluk yandaşları, ikmal hatlarını tehdit etmek suretiyle François'yı Pavia'dan uzaklaştırmanın mümkün olduğunu düşünüyorlardı; ama Fransız kralı inatla kuşatmaya devam etti. François, imparatorluk ordusu nihayet yaklaştığında, Vernacula deresi boyunca yerleşerek mevzilerini toprak tabyalar ve topraklarla takviye etti. Fransız tahkimatı, Ticino'dan kuzey istikametine doğru, kentin beş kilometre uzağında kalan dukalığa ait geniş avlanma sahası Mirabella Bahçesi'nin duvarına kadar yayılıyordu. Lannoy, kuvvetlerini Vernacula deresinin karşı yakasına kadar ilerletti ve siperler kazdırdı.

İki ordu, üç hafta süresince, iyice yerleştikleri sahra istihkâmlarından birbirlerine top ateşi açmakla yetindi; ne Fransızlar ne de imparatorluk ordusu, hasmı karşısında bariz bir üstünlük sağlayamadı. Anlaşılan, kimsenin saldırıya geçme niyeti de yoktu. Esasında, iki taraf da, düşmanın başka etkenlerce kendiliğinden güç kaybetmesini bekliyordu. İmparatorluk ordusundaki *Landsknecht*ler aylardır tek kuruş almamışlardı ve bir isyana kalkışıp orduyu terk etmeleri an meselesiydi. Fransızlar açısından esas tehlike, uzun kış seferlerinde engellenmesi neredeyse imkânsız olan salgın hastalıklardı. Gelgelelim, 17 Şubat'ta Lannoy'un kulağına gelen bazı havadisler, durumu önemli ölçüde değiştirdi. Evvela, Giovanni de' Medici, bir yarma harekâtı esnasında yaralanmış ve *hors de combat* (harp malulü) ilan edilmişti. Dizginleri elinde tutacak bir komutanları olmayınca, Kara Çetelerin paralı askerleri, usulca sırta kadem basmış ve François'yı yaklaşık 2000 askerden mahrum bırakmışlardı. Başka bir istihbarat kırıntısı, belki de ilkinden daha cesaret vericiydi. Grisons'dan gelen 6000 İsviçreli, doğdukları topraklarda patlak veren bir sınır uyuşmazlığını halletmek üzere hemşerilerince geri çağırılmışlardı. Demek ki François, henüz bir fiske bile indirmeden, ordusundan 8000 adamı kaybetmişti; artık elinde sadece 1300 *gendarme*, aralarında Ravenna Savaşı'ndan beri Fransız hizmetinden ayrılmayan, kötü bir şöhrete sahip Kara Lejyon'un da bulunduğu 4500 *Landsknecht*, 5000 İsviçreli ve 9000 Fransız ve İtalyan muharip kalmıştı.

Bir taraftan, Fransız ordusunun bir çırpıda takatten düşmesinin cazibesine kapılan, öte taraftan, kendi birliklerinden yükselen isyankâr homurtulara kulak kabartan Lannoy, 23 Şubat gecesi sürpriz bir saldırı düzenlemeye karar verdi. Gece karanlığından istifade ederek ordusunu Vernacula boyunca kuzeye ilerleten Lannoy, dereyi aşmak için müsait bir mevki tespit ederek askerlerini karşıya geçirdi. Bundan sonra imparatorluk kuvvetleri, iki ufak süvari müfrezesi tarafından desteklenen beş piyade kıtasına bölündüler. Bütün bunlar olurken imparatorluk topçusu, birliklerin yer değiştirmesini gizlemek

amacıyla bombardımana başlamış ve bazı piyadeler, aldatmacayı daha da inandırıcı hale getirmek için sahra tahkimatlarında beklemişlerdi. 2000 civarı İtalyan istihkâmcı, Fransız ordugâhının en kuzey ucunu teşkil eden, Mirabella Bahçesi'ni kuşatan duvarların kuzeydoğu kısmını sökmeye başladılar. Duvar yarıldı; imparatorluk askerleri içeri doluştu ve harp nizamı almaya başladılar.

Ne var ki, av bahçesi içindeki ağaçlar ve çitli yollar düşünülürse, burada geleneksel bir muharebe hattı tertip edebilmek mümkün değildi. Sol tarafta bulunan Vasto markizi Alfonso d'Avalos kolu, büyük